

VOORWAARDEN VOOR GEBOUWD GELUK

WELL stelt mens centraal

Architecten hebben een morele verplichting om te zoeken hoe zij hun gebouwen zo kunnen ontwerpen dat ze het welzijn van de gebruikers ten goede komt. Alle aspecten komen aan de orde tijdens een debat over WELL.

Han Vrijmoed vroeg zich als bouwbioloog en WELL performing testing agent af waarom Schooldomein nog geen debat over dit onderwerp had georganiseerd. Een sterke tafel met liefhebbers en experts werd snel gevormd en Han mocht als introductie de aftrap doen: “WELL is in Amerika ontstaan als een holistische kijk op het welbevinden en presteren van de mens in de gebouwde omgeving en gaat dus vooral over de gebruiker zelf en zijn gezondheid. Door een systematische benadering gekoppeld aan een certificering biedt de methode opdrachtgevers, ontwerpers en partners binnen de keten een structuur om de medewerkers, leerlingen en studenten gezond en energiek te houden.” Antwan van

Haaren vult aan: “WELL is complementair aan BREEAM en verbindt de thema’s duurzaamheid en gezondheid. Ik heb zelf WELL als geaccrediteerde professional al bij een aantal projecten toegepast.” Mérit Oijevaar: “Het past eigenlijk heel goed bij onze visie op huisvesting, waarbij we elk vraagstuk op de meest creatieve manier willen oplossen; daarbij staat voorop dat we gebouwen voor mensen maken. Doel is niet om alleen maar stenen te stapelen.” Adrie Groot: “Als bestuurder van Blossie werk ik voor 28 kindcentra met in totaal 1.100 medewerkers. We zijn elk jaar wel met een nieuw kindcentrum of met vervangende nieuwbouw bezig. Als voorzitter ben ik verantwoordelijk voor de strategie. Recent is er een sectorale routekaart

onderbouwd is. WELL standaard is niet alleen gebouw gerelateerd, maar er zitten ook beleidsmatige en organisatorische maatregelen in en daar verschilt het met andere standaarden voor gezondheid. De standaard is opgedeeld naar 10 thema's (concepten) die allemaal relevant zijn. Het thema Air gaat over het optimaliseren van luchtkwaliteit en een goede luchtbehandeling. Thermisch comfort heeft met effectiviteit, productiviteit en behaaglijkheid te maken. Licht en uitzicht optimaliseren, omdat licht belangrijk is en bijvoorbeeld het dag-nachtritme beïnvloedt. Te weinig daglicht betekent ook minder nachtrust. Daarnaast is vrij uitzicht belangrijk, blijkt uit onderzoek. Goede akoestiek draagt bij aan het creëren van rust. We worden veel afgeleid, bijvoorbeeld in de kantoortuinen en dat levert productiviteitsverlies op. Het minimaliseren van ongezonde materialen is belangrijk, door natuurlijke materialen te gebruiken en materialen met weinig emissies toe te passen waardoor de luchtkwaliteit goed blijft. Het versterken van gezonde eetgewoonten gaat vooral over organisatorische maatregelen, met gezond eten en in het restaurant gezonde alternatieven. Het verbeteren van drinkwaterkwaliteit en de promotie van het drinken van water is belangrijk, omdat door genoeg drinken de concentratie verbeterd wordt. Beweging is belangrijk en moet gestimuleerd worden, ook in de bouw en in de inrichting met actief meubilair. Het bevorderen van mentale gezondheid; het werk belast onze

AANWEZIG: (vlnr)

Daan Bruggink	ORGA Architect
Han Vrijmoed	Bouwbiologie Zwolle
Rop Krist	Partner ICSadviseurs
Adrie Groot	Voorzitter CvB Blossie
Antwan van Haaren	Adviseur DGMR
Mérit Oijevaar	Adviseur ICSadviseurs

onderwijshuisvesting gemaakt; in hoeverre zijn deze zaken meegenomen?" Rop Krist: "Het gaat vooral over energie en het gebouw en hoe we de CO₂ uitstoot kunnen verminderen." Daan Bruggink: "Ik ben als architect bezig met kindcentrum De Verwondering in Almere. Ik ontwerp volgens natuurlijke principes en volg zoveel mogelijk de natuur. Dat gaat heel breed, dus ook over de gezondheid van de kinderen."

TIEN THEMA'S

Han: "De WELL building standard, eerst verschenen in 2014, is bedoeld om de gezondheid en het welzijn te verbeteren. Zeven jaar onderzoek heeft een standaard opgeleverd die wetenschappelijk

cognitieve gezondheid, waardoor de druk toeneemt. Dat is een belangrijke factor in ziekteverzuim. Het versterken van inclusie en sociale omgeving betekent het verbinden van en tussen mensen met hun omgeving, zodat er gemeenschapszin ontstaat.

GEBOUW EN ORGANISATIE

Antwan: "Als je door je ooghaan kijkt zie je maar vier gebouw gerelateerde concepten, die inmiddels in regelgeving of duurzaamheidsaspecten zijn geborgd. Over meer dan de helft van de 10 concepten van WELL wordt in de bouwketen nog nauwelijks stil gestaan". Han knikt: "Maar iedereen begrijpt dat ze belangrijk zijn dus je kunt ze wel al implementeren. Adrie: "Als spreker op de IVVD Onderwijsvastgoed ▶

Dag heb ik geleerd dat we nog maar aan het begin staan op het gebied van duurzaamheid. Ik constateer dat er een fundament mist om breder te kijken naar de huisvestingsopgave waarbij de gebruiker in zijn omgeving centraal staat. Gebouwgebonden aspecten zijn belangrijk, maar wij vinden die andere aspecten zeker zo belangrijk. Ik had nog nooit van WELL gehoord, maar ik word er enthousiast van; dit is voor het eerst dat ik een standaard zie, anders dan alleen maar rekenvoorbeelden over de stenen en de exploitatie. Met het klimaatakkoord over 30 jaar is een brede fundamentele waardering over het gebouw nodig. Het enige waar we mee bezig zijn is de hype over ventilatie, waar vooral de leveranciers beter van worden. De overheid geeft wat subsidie en dan kunnen we weer door.” Han: “Dat is waar, maar de

intrinsieke motivatie moet uit de organisatie komen. Het is een methodiek, juist om mensen energieverker te laten zijn en een betere omgeving te creëren waardoor de leerprestatie beter wordt.”

PEOPLE, PLANET, PROFIT

Antwan knikt: “Het is min of meer geborgd in het Triple P principe: People, Planet en Profit. Daar zit de boodschap in om een betere wereld te maken, met duurzaam bouwen als middel. BREEAM en duurzaam slaat dan op Planet en WELL vooral op People. Medewerkers voelen zich energieverker, presteren beter en er is minder ziekteverzuim en minder personeelsverloop. Dat zorgt vervolgens voor Profit. Er zijn nu wereldwijd 15 scholen en 5000 gebouwen gecertificeerd, waarbij we in Nederland nu bezig zijn met de certificering van de nieuwbouw van Aeres Hogeschool in Almere. De transformatie van de Tapijnkazerne voor de Universiteit Maastricht staat ook op het punt om gecertificeerd te worden.” Daan reageert: “Ik ben voorzitter van de onafhankelijke adviescommissie Nieuwbouw en Renovatie bij de Dutch Green Building Council – BREEAM-NL. Heel veel van WELL zit niet in BREEAM. BREEAM houdt op als het gebouw is opgeleverd en dan begint het eigenlijk.” Rop knikt: “Dat benadrukt dat we gebouwen voor de gebruikswaarde maken en niet gelijk voor de economische waarde. De klanten voor onderwijsinstellingen zijn de leerlingen en medewerkers. Als jij als werkgever bij kunt dragen aan een omgeving waar mensen gelukkiger zijn dan ben je spekkoper. Ook als het uiteindelijk gaat om het economisch rendement.”

TEN CONCEPTS

“Paradoxaal gezien zou je deze tijd van chaos en onthechting goed kunnen gebruiken om bewuster naar de gebouwde omgeving te kijken”

Beelden: Tjerk van de Lune van Van de Lune Studio voor Architectuur

BIOPHILIC BOUWEN

Daan knikt: “Veel waar WELL voor staat vind je terug in het biophilic bouwen. Bij deze methode is de gezondheid voor de gebruiker uitgangspunt. Dat vertalen we in directe en indirecte ervaring met de natuur. We bouwen de meest ecologische school van Nederland, omdat de bestuurder van Stichting Prisma enthousiast was. Wij wilden dat het budget paste bij de ambitie en uiteindelijk kregen we er geld bij vanuit de gemeente en het schoolbestuur. WELL bouwen vraagt om overtuigingskracht; ook tijdens het ontwerpproces ontstond steeds weer een discussie over nut en noodzaak. Bijvoorbeeld over natuurlijk ventileren, met ventilatieluiken in ieder lokaal. Het uitgangspunt is natuurlijk ventileren als het kan, mechanisch als het moet. Daarom hebben we in het midden van het gebouw dakluiken geplaatst en werken we met zogenaamde circadiaanse verlichting, met meer comfort en behaaglijk. We plaatsen ook echte boomstammen in de centrale ruimte, maar moesten daar de constructeur wel voor overtuigen. 96% van de kinderen willen liever naar buiten dan binnen zitten; een tactiele omgeving stimuleert enorm. Wij hebben een openluchtlokaal, een groentetuin en de school houdt straks kippen. Hoe WELL wil je het hebben?”

KANTELPUNT

Rop: “Ik denk dat we op een kantelpunt staan; er is geen bestuurder of professional die niet vindt dat een gebouw er is voor het welzijn van de gebruikers.

De tien thema's van WELL toepassen kost tijd, maar mogelijk helpt corona ons daarbij. We ervaren nu als samenleving hoe belangrijk gezondheid is.” Adrie knikt: “Binnen het onderwijs hebben we nu eenmaal het verschil in investering en gebruik. De gemeente kijkt vooral naar de wet- en regelgeving en dan gaat het over vandaag en gisteren. Je moet als bouwheer goed beslagen bij de gemeente komen om op een hoger niveau kwaliteit te winnen en voor WELL te gaan. Je hebt als schoolbestuur immers ook te maken met thema's als jeugdzorg en welzijn. Eigenlijk zou je deze tijd van chaos en onthechting goed kunnen gebruiken om bewuster naar de gebouwde omgeving te kijken. Tot nu toe bepaalt de VNG de norm, maar de samenleving ontwikkelt zich veel sneller. Ik zie veel elementen van WELL terug in onze benadering van het Educatief Ontmoetingscentrum. De essentie is dat je kinderen niet kunt helpen in hun ontwikkeling wanneer je ook niet naar hun omgeving en thuissituatie kijkt. De begrippen onderwijs en opvang verdwijnen mogelijk op termijn, maar leren en ontwikkelen zijn blijvend en dat moet je zowel sociaal als fysiek organiseren in een omgeving. Het WELL model zorgt ook voor bewustwording. Tot nog toe acteerde ik als bestuurder vanuit gevoel op die overige thema's, maar dit is een methodiek waarmee je waarde creëert in je systeem.” ◀